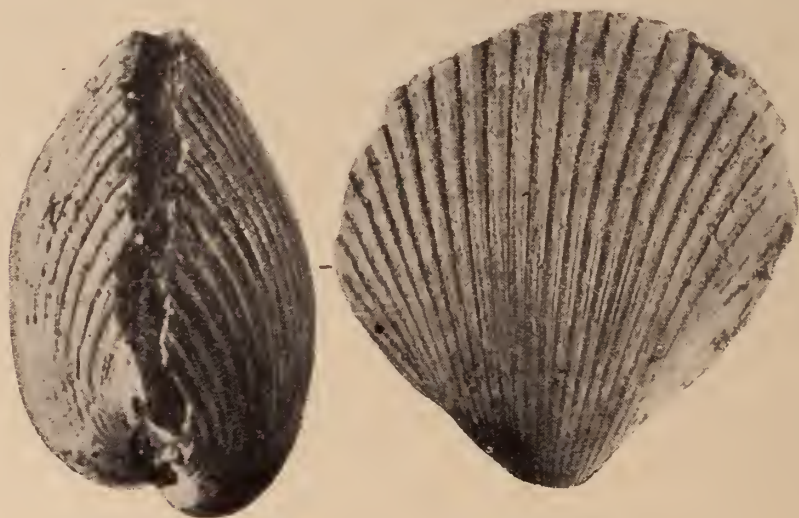

KÉT ÉRDEKESEBB ÓSMARADVANY NÓGRAD MEGYÉBŐL

Még az 1948. év nyarán *Horusitzky* F. vezetésével történt felvétel során begyűjtött kőületanyag őslénytani feldolgozását rám bízta. Vizsgálataim őslénytani vonatkozásait, valamint a belőle levonható rétegtani következtetéseket részleteiben már egyebütt ismertettem (1), e helyen csupán két ritkább, ill. rétegtani jelentősége következtében általánosabb érdekű faj rövid bemutatására szorítokozom.

Cardium (Trachicardium) Horusitzkyi n. sp.

A szécsényi szeszgyár melletti homokfejtőben jellemző kőületként egy nagy-alakú *Cardium* gyűjthető. Külső alkat tekintetében, a bordák profilját és sűrűségét illetően legközelebb a *Sacco* által a Piemonti-medence asti emeletéből ismertetett *Trachicardium multicostatum* *Br.*-hoz látszik állni (2), lényeges eltérést mutat azonban ettől a fajtól azáltal, hogy a bordák alsó perem felé eső végén tüskézettség nem látszik és a *Sacco* által megadott bordaszám —55— a szécsényi alakénak —26— több, mint kétszerese. Ennek az aránylag ritka alaknak a bordaszám tekintetében való variabilitása még nem ismeretes. Megemlítendő, hogy *Cossmann* és *Peyrot* szintén ábrázol egy alaktanilag távolabb, de bordasűrűség tekintetében közelebb álló alakot, melyet mint *Cardium (Trachicardium) fraternum* *Mayert* ír le (3).

1. ábra.

A *Cardium (Trach.) horusitzkyi* 63 mm széles, magassága 62 mm, egyes tek-nőjének vastagsága 22 mm. Közepesen domborodott, előlről tekintve megnyúlt, szív-alakú; alul lekerekített, elől kissé kiugró pereme van; gyengén aszimmetrikus; a búb kissé hátratóldott. A teknő felszínén kb. 26, a búbtól sugarasan széttartó borda szá-molható meg. A bordák a perem közelében szélesek, laposak, az alsó peremnél mint-egy 3 mm szélesek, a búb felé haladólag elkeskenyednek és megkettőződnek. A bordaközökben a perem közelében árokszerű bevágódás figyelhető meg, a búb közelében ez nem észlelhető.

Pectunculus (Axinaea) inflatoides *T. Roth.*

Idetartozó alakot a becskei Fogacs-puszta homokfeltárása szolgáltatott. A *P. (A.) inflatoides* *T. Roth* *K.* ismertette az egi faunából, mint új fajt (5), s hozzá legközelebb álló fajoknak a *P. (A.) saucalsensis*t és a *P. (A.) inflatust* veszi. Előbbtől főleg méreteinek csekélyebb volta különbözteti meg. Az izombenyomatok

minőségét illetően ehhez, míg domborodottságát illetően a *P. (A.) inflatus*hoz hasonlóbb. A héj egész habitusának, az oldal- és keresztprofil hasonlóságának alapján példányaimat kétségtelenül a *P. (A.) inflatooides*! kell azonosnak tartanom, a *P. (A.) obovatus* Lam.-kal való összetévesztést a héj vékonysága s a zárszerkezet jellegzetesen finom kiképződése teljességgel kizárja. Jellemző különbség még, hogy a *P. (A.) obovatus* zárszerkezetében a fogak erősen szögbe törnek, mi a *P. (A.) inflatooides*nél nem észlelhető.

Az egri faunán kívül *Horusitzky* még megtalálta e fajt Diósjenőn (4) s így a Fogacs-puszta a *P. (A.) inflatooides* harmadik hazai előfordulása.

A fentebb ismertetett két faj rétegtani jelentőségére vonatkozóan az alábbiakat jegyzem meg.

2. ábra.

A hazai alsó-miocén akvitáni emelet teljes feldoigozása mindezekig nem történt meg, amit talán legjobban az egri fauna rétegtani elhelyezése körül támadt, s lezártnak aligha tartható vita igazol legjobban. *Gaál I.* teljes részletességgel kifejtett indokai alapján (6) a hazai miocén-időszak legidősebb tagja az akvitáni emelet képviselőjének tekintendő. Ezt igazolja, hogy ezen erőfordulás egyik jellegzetes alakját a *P. (A.) inflatooides* *Horusitzky* Diósjenőn is megtalálta, ahol pedig a rétegtani viszonyok teljesen áttekinthetőek, amennyiben itt a *P. (A.) inflatooides* tartalmazó réteg alján *P. (A.) obovatus* réteg, tehát kétségtelenül felső-oligocén képződmény található, a fedő pedig *Aequiptecten praescabriusculus* képződmény, mely kövület viszont világszerte a burdigáli-emeletet jelzi.

Horusitzky már korábban utalt arra (4), hogy hazai akvitánunkat hiába kíséreljük meg akár a Rhône-öböl, akár pedig a Bécsi-medence típusos akvitánjával összehasonlítani, mert a faunisztikai megegyezést az ősföldrajzi viszonyok eleve kizárják, minthogy az akvitáni-emelet „nyugat-“ és „keletmediterrán provinciája“ közvetlen ősföldrajzi kapcsolatban nem állt. Ha tehát a hazai akvitáni kifejlődés tökéletes őszállattani jellemzését meg akarjuk oldani, saját területünkön, a keletmediterrán provincia területén kell kereskednünk.

A előbbieken röviden bemutatott fajok a hazai akvitán-emelet faunajegyzékét gyarapítják.

Ungár Tibor

Idézett irodalom.

1. *Ungár T.*, Földtani tanulmányok a Galga-völgyben és környékén. (Doktori értekezés.) 2. *Sacco, I.* molluschi etc. Parte XXVII, p. 41, Tav. 10, fig. 1—2.
3. *Cossmann-Peyrot*, Conch. néog de l'Aquit., etc. Tome LXV, p. 119, pl. XXII, fig. 34, 38, 42.
4. *Horusitzky F.*, A kárpátmedencei alsó-miocén földtörténet tagozódása és ősföldrajzi viszonyai. Földt. Int. Évk. 1940., p. 1—14.
5. *Telegdi Roth K.*, Felső-oligocén fauna Magyarországról. Geol. Hung. I. k., I. füz. Bpest, 1914., p. 55, VI. tábla, 1—3. ábra.
6. *Gaál I.*, Az egriekkel azonos harmadkori puhatestűek Balassagyarmaton és az oligocén-kérdés. Ann. Mus. Nat. Hung. Vol. XXXI, 1938—38., p. 1—48.